

Helsingin juutalaisen seurakunnan Pro Patria-taulu

Juutalaiset saapuivat Suomeen 1700- luvun lopulla Ruotsin kuningaskunnan ja keisarillisen Venäjän kautta. Suomen nykyinen juutalaisväestö on peräisin ajalta, jolloin Suomi oli muuttunut osaksi Venäjän valtakuntaa. Maamme 1850- luvulta lähtien asettuneet juutalaiset olivat tsaarin armeijan entisiä pakkovärväytyjä sotilaita ja heidän perheenjäseniään. Jopa 25 vuotta kestäneen asepalveluksen päätyttyä sotilaat saivat luvan asettua Suomen suuriruhtinaskuntaan. Juutalaisyhteisöjä syntyi Helsinkiin, Hämeenlinnaan, Turkuun ja Viipuriin. Heihin kohdistui rajoituksia ja elantonsa heidän oli luvallista ansaita mm. käsityötuotteita, käytettyjä vaatteita ja tavaroita myymällä sitä varten perusteluilla kauppapaikoilla eli narinka-toreilla. Kyllä, juuri siitä se Kampin maamerkki on nimensä saanut!

Täydet kansalaisoikeudet Suomen juutalaisyhteisö sai pitkän kamppailun jälkeen 1918, pian Suomen itsenäistyttyä. Sotiemme 1939–1945 aikana Suomessa asui noin 2000 Suomen kansalaisuuden omaavaa juutalaista. Muun Suomen lailla oli pieni juutalaisyhteisö valmis antamaan kaikkensa isänmaansa puolustamiseen. Ruotsinkielisinä useimmat palvelivat Jalkaväkirykmentti 10:ssä. Suomea puhuneet Viipurin juutalaisotilaat palvelivat JR 14:ssä ja JR 52:ssa. Juutalaisyhteisön jäsenistä sotiin osallistui 330 miestä ja 20 naista. Heistä 22 miestä antoi kalleimman uhrinsa. Talvisodassa kaatui 14 juutalaismiestä, jatkosodassa kahdeksan.

Juutalaisista sotilaista 32 oli upseereja, eli 10 % kaikista sotilaista. Heistä merkittävä osa oli lääkäreitä. Aliupseereita oli kymmeniä. Juutalaiset ovat pitäneet talvisotaa myös Suomen juutalaisten ”omana itsenäisyysotana”, missä he lopullisesti lunastivat suomalaisuutensa; paikkansa suomalaisen yhteiskunnan täysivaltaisina jäseninä.

Helsingin synagoga vihittiin käyttöön vuonna 1906.

Jatkosodassa tilanne muodostui Suomen armeijan juutalaisotilaiden kannalta

varsin erikoiseksi, sillä Suomi taisteli samalla puolella kuin Euroopan juutalaisten tuhoamiseen tähtäävä natsi-Saksa. Tämä aiheutti myös liittolaisen kannalta kiusallisia tilanteita, kun saksalainen, jonka kotimaa oli vannonut ”Euroopan vapautuvan alempiarvoisista juutalaisista”, joutuikin tekemään kunniaa häntä ylempiarvoiselle suomalaiselle juutalaisupseerille. Neljälle suomenjuutalaiselle jopa myönnettiin tunnustuksena urhoollisuudestaan Saksan rautaristi.

Heistä yksikään ei suostunut ottamaan sitä vastaan.

Ensimmäinen juutalainen aseveliyhdistys perustettiin jo 1943, mutta jatkosodan päättymisen jälkeen se jouduttiin Valvontakomission käskystä muiden vastaavien lailla lakkauttamaan. Vuonna 1979 Suomen juutalaiset sotaveteraanit perustivat uuden, aktiivisesti toimineen yhdistyksen, joka liittyi myös Helsingin sotaveteraanipiiriin jäseneksi. Yhdistyksen toiminta päättyi vuonna 2014 rivien harvetessa ja mukana yhä olevien veteraanien voimien ehtyessä. Heidän perinteitään, kunniaa ja muistoaan vaalii Suomen vuonna 2006 perustettu Suomen juutalaisten sotaveteraanien perinnekilta. Viimeinen suomenjuutalainen sotaveteraani menehtyi 2019.

Sodan jälkeen Mannerheim kävi vierailulla synagogassa osoittaakseen kunnioituksensa juutalaisyhteisön uhrauksia kohtaan. Hänen tuomansa seppele on yhä näytteillä synagogassa.

Helsingissä sijaitsevan synagogan Pro Patria-työkalussa on 17 helsinkiläisen, isänmaansa puolesta kaikkensa antaneen juutalaisotilaan nimet. Tässä ovat heidän tarinansa.

Jakob Berman

Tukholmassa syntynyt sotamies **Jakob Berman** toimi talvisodassa Erillispataljoona 19:n konekiväärikomppanian lähettinä. Siviilissä hän toimi liikeapulaisena. Jackena tunnettu Berman oli innokas urheilumies, jonka suuri rakkaus oli jalkapallo.

22.2.1940 Pataljoonan Tuppurasta alkanut marssi saapui Pulliniemeen. Sotapäiväkirja kertoo Vatnuorissa käytyjen taistelujen alkaneen seuraavana päivänä ja kestäneen 28.2. saakka. Tuohon päivään päättyi myös Bermanin sotapolku.

Helsingiläinen **David Hertig** muistetaan tarmokkaana ja aikaansaavana. Ruotsalaisesta kauppaopistossa valmistuttuaan luonut menestyksekkään uran liikemaailmassa, avioitunut ja ehtinyt kahden lapsen isäksi. Sodanajan palvelukseensa hän astui 13.10.1939 ja palveli talvisodassa komentajansa, jääkärimajuri Heikki Jussilan mukaan nimetyssä Osasto Jussilassa.

Sotamies Hertig sai erikoiskoulutuksen konekiväärikomppaniassa Inkoossa, mihin hänen suojeleuskunta-aktiivina oppima ampumaharrastuksensa antoi erinomaiset edellytykset. Helmikuun keskivaiheilla Viipurinlahdelle siirtynyt Hertig haavoittui Esisaarella 5.3.1940 ja menehtyi vammoihinsa kolme päivää myöhemmin.

David Hertig

Isak Engel

Tukholmalaiissyntyinen, läheistensä Ittuksi kutsuma **Isak Engel** oli päässyt ylioppilaaksi keväällä 1936, minkä jälkeen hän aloitti oikeustieteen opintonsa Helsingin yliopistossa. Varusmiespalvelukseen hän astui 1938 ja oli AUK 1939:n satoa. Väli rauhan aikana hän työskenteli elokuva-alalla. Jatkosodan alkaessa Jalkaväkirykmenteissä 4 palvelut lääkärintäkersantti Engel oli Hangon rintamalla, mistä hänet siirrettiin myöhemmin Syvärille.

Engel kaatui 26.6.1944 Nurmoilassa oltuaan junassa, joka tuhoutui pommituksessa kokonaan. Perheelle ei säästynyt edes ruumista haudattavaksi. Hänen muistolaattansa sijaitsee Helsingin juutalaisen hautausmaan sankarilehdossa. 27-vuotiaalta Engeliltä jäi vaimo ja yksi lapsi.

Helsingin teknillisessä opistossa sähkötekniikkaa opiskellut **Meier Kafka** ehti työskennellä kahden vuoden ajan Oy Strömbergin tehtaalla, missä hänen taitonsa tulivat pian selviksi. Kykyä ja kiinnostusta helsinkiläisnuorukaisella riitti: partioharrastuksen lisäksi hän oli innokas harrastajateatterilainen, joka kirjoitti runojen ja novellien lisäksi myös näytelmiä ja ohjasi niitä.

Kafkan varusmiespalvelus johti pian tositoimiin ja hän palveli Karjalan kannaksella 1. Prikaatin toisessa pataljoonassa. 22-vuotias sotamies haavoittui maaliskuun alussa Lyykylässä ja menehtyi 9. Sotasairaaassa Viipurissa 14.3. Talvisota oli päättyneenä päivää aikaisemmin.

Meier Kafka

Chaim Katz

Hammuksi kutsutun **Chaim Katzin** etunimi tarkoittaa hepreaksi elämää. Hänen kohdallaan se jäi kuitenkin varsin lyhyeksi: mies ei ehtinyt edes 30. syntymäpäiväänsä nähdä.

Turussa syntynyt ja lapsuutensa viettänyt Katz työskenteli ennen sotaa Helsingissä kauppamatkustajana. Talvisodassa hän palveli Jalkaväkirykmentti 1:ssä, jatkosodassa JR 35:n 4. pataljoonassa. 29-vuotias sotamies Katz kaatui Vienan kanavalla 27.2.1940. Hänen muistokirjoituksensa julkaistiin Turun juutalaisen seurakunnan Front Karoliina lehdessä 3/1943.

Valmistuttuaan ylioppilaaksi Svenska Lyceumista **Isak Keini** (aikaisemmalta nimeltään Kasulkin) luki itsensä agronomiksi Helsingin yliopistossa, minkä jälkeen hän suuntasi Tanskaan töihin. Keini oli väsymätön nuorisotyön puurtaja, jonka sydän sykki (Ester-vaimon ja heidän tyttärensä) partiotoiminnalle ja hän olikin juutalaisen partiolippukunnan Kefirin perustaja. Sotamies Keini astui sodanajan palvelukseensa 12.10.1939 ja vietti talvisotansa Jalkaväkirykmentti 10:n 5. pataljoonassa kiväärimiehenä.

Hän kaatui 33-vuotiaana Karhulan Marjapellonmäessä taistelujen raivotessa ankarimmillaan.

Isak Keini

Chaim Knaster

Siviilissä liikeapulaisena toiminut **Chaim Knaster** tunnettiin hiljaisena, mutta sitäkin hyväsydämisempänä. Varusmiespalvelukseen sotamies Knaster astui syyskuussa 1940, jolloin Suomessa oli saatu elää talvisodan jälkeistä rauhaa reilun puolen vuoden ajan. Ei mennyt kuitenkaan vuottakaan ennen kuin Suomi oli taas sodassa, tällä kertaa myös Knaster mukanaan. Kenttätykistörykmentti 9:n 8. pataljoonan taistelulähetti sai tovereiltaan kiitosta rehtiydestään ja tunnollisuudestaan, minkä osoituksena hänet palkittiin elokuussa 1941 2. lk Vapaudenmitalilla.

Kesäkuussa 1944 Neuvostoliitto aloitti suurhyökkäyksensä Kannaksella. Knaster oli tuolloin joukkoineen Valkeasaarella, jonka 9.6. alkaneita taisteluita niistä selviytyneet kutsuvat verilöylyksi.

Suomea oli vastassa 18-kertaisella ylivoimalla tulittava vihollinen ja tuhot olivat sen mukaiset. Seuraavana päivänä oli menetetty jo yli 900 miestä ja Mannerheim itse viittasi siihen "Suomen sotahistorian mustana päivänä". Heidän joukossaan oli myös Knaster, jonka ruumista ei koskaan löydetty.

Kaveripiirissään suosittu ja mm. huumorintajustaan muistettu **Harry Mattsoff** lähti suorittamaan varusmiespalvelustaan heti lukion suoritettuaan. Hänen koko nimensä oli Chaim-Gershon Harry Georg Mattsoff, mutta kaikki kutsuivat häntä Harryksi. Väli rauhan aikana hän toimi kauppaedustajana, mutta kesällä 1941 isänmaa kutsui 22-vuotiasta alikersantti Mattsoffia.

Harry Mattsoff

Jääkäripataljoona 4:ssä palvellut Mattsoffin sotapolku ehti kestää vain muutaman viikon, sillä jo 15.7. 1941 hän haavoittui vaikeasti Ilomantsin rintamalla, menehtyen vammoihinsa Kontioniemen 22. sotilassairaalassa 30.7.

Elis Nemeschansky

Siviilissä konttoristina työskennellyt **Elis Nemeschansky** oli kuollessaan vasta 25-vuotias. Mies jäi hänet tunteneiden muistoihin kilttinä ja rehtinä. Hän oli sanansa mittainen mies ja lunasti "veljeä ei jätetä"-lupauksen myös teoillaan. Hatjalahden, Suokannon, Marjapellonmäen, Ylä-Sommeen, Lasisaaren sekä Vilajoen rintamalla taistellut sotamies Nemeschansky oli syyskuussa 1941 Hangon lohkolla. Henkensä alttiiksi laittaen hän hivuttautui piikkilankaesteen alta vihollisen puolelle noutaakseen sinne jääneen haavoittuneen toverinsa ja tuli näin pelastaneeksi hänen henkensä. Vain muutama viikko myöhemmin oli Nemeschansky vuoro saada osuma vihollisluodista.

Varastoapulaisena siviilissä työskennellyt **Moses Pivovitsch** oli lahjakas nyrkkeilijä, jonka kyvyt olivat herättäneet huomiota Suomen juniorimestaruuskisoissa. Kavereidensa Mikoksi kutsuma kiväärimies levitti ympärilleen hyvää tuulta minne ikinä menikin. "Hän oli koko joukkueen suosikki", kirjoitti sotamiehen joukkueenjohtajakin hänen Pivovitschin äidille kirjoittamassaan kirjeessä pojan menetystä surren.

Moses Pivovitsch

Sotamies Pivovitschilla oli ollut palava haave päästä brittien tuolloin hallinnoimaan Palestiinaan (nyky-Israelin valtiota ei vielä tuolloin ollut) ja olla mukana rakentamassa esi-isiensä maata. Haave ei kuitenkaan koskaan toteutunut, sillä Jalkaväkirykmentti 10:n 2. pataljoonassa palvelut Pivovitsch kaatui helmikuussa 1940 Hatjalahden taistelussa Sommeessa. Kaksi kuukautta aikaisemmin hän oli viettänyt 25-vuotissyntymäpäiväänsä.

Egon Rosenthal

Rafel ja Riko Rosenthalin kaksilapsisesta perheestä rintamalla olivat molemmat: lottana toiminut Henie sekä hänen neljä vuotta nuorempi veljensä **Egon Rosenthal**. Sotamies Rosenthal työskenteli siviilissä radioasentajana, vapaa-ajallaan hän rakensi liidokkeja. Alokasaikansa hän palveli Dragsvikissa, mistä lähti jatkosotaan 11./JR 13:n riveissä. Hänen 17- vuotispäivästä ei ollut neljääkään kuukautta. Seuraavat kolme syntymäpäiväänsä hän viettäisi rintamalla. Niistä kolmas jäisi hänen viimeisekseen.

25.6.1944 Talin Kontolan kylässä vangiksi jääneestä 20-vuotiaasta Rosenthalista saatu viimeinen elonmerkki oli vihollisen kenttäradion välityksellä vastaanotettu lähetys suomalaisista sotavangeista, missä hänen kerrottiin lähettävän terveisensä omaisilleen. Hänestä ei enää kuultu ja heinäkuussa 1964 hänet julistettiin virallisesti kuolleeksi.

Toisin kuin monen muun Helsingin juutalaisen seurakunnan Pro Patria-taulun sankarin kohdalla, Rosenthalin tarina ei kuitenkaan päättynyt tähän.

Elokuussa 2020 Talin maastossa tehdyissä, kentälle jääneitä sankarivainajia etsivissä etsinnöissä löydettiin jäänteet, joiden mukana oli Rosenthalin tuntolevy. Liki 80 vuoden jälkeen ne olivat kuitenkin niin huonossa kunnossa, että vasta 2023 saatiin käyttöön teknologia, joka kykeni tunnistamaan ruumiin DNA:n ja varmistamaan tämän henkilöllisyyden. Sotamies Rosenthal oli vihdoinkin palannut kotiin. ”Siellä jossain” löytymistään odottaa vielä kuusi suomenjuutalaista sotilasta.

Svenska Läroverketistä ylioppilaaksi kirjoitettuaan **Boris-Björn Schur** heittäytyi täysin rinnoin opiskelijaelämään toimien mm. 1936–1937 Nylands Nationin klubi-isäntänä. Lisäksi hän oli Uusliberaalisen ylioppilasyhdistyksen jäsen ja suojeluskuntamies henkeen ja vereen. Journalismi oli historiaa ja kielitieteitä opiskelevan nuorukaisen kutsumus ja opiskelijalehtien lisäksi hän ehti toimimaan myös Hufvudstadsbladetin ja Svenska Pressenin avustajana. ”Hänellä oli mieli täynnä suunnitelmia, elämänhalua ja innostusta”, luonnehti Schuria eräs hänen lehtimieskollegoistaan tämän muistokirjoituksessa.

Boris-Björn Schur

Isänmaansa palvelukseen (Jalkaväkirykmentti 9:n 4. pataljoona) sotamies Schur astui lokakuussa 1939. Maaliskuussa 1940 Säckijärven Vilajoella käydyissä taisteluissa hän katosi. Selvyyttä hänen kohtalostaan ei koskaan saatu ja hänet julistettiin myöhemmin virallisesti kuolleeksi. Hänen muistolaattansa löytyy Helsingin juutalaisen hautausmaan sankarilehdosta.

Elieser Schwartzman

Avuliaisuus, epätsekkyys ja velvollisuudentuntoisuus ovat sanoja, joilla **Elieser Schwartzmania** tunteneet häntä kuvailevat. Tunnollisuudesta hänet muistettiin myös hänen työpaikassaan, helsinkiläisen tekstiilitavarakaupan varastomiehenä. Palvelukseen helsinkiläissotamies astui lokakuussa 1939 ja taisteli talvisotansa jalkaväkirykmentti 10:n 2. pataljoonan riveissä.

Säkkijärven Vilajoen taistelut koituivat Schurin lailla myös 24-vuotiaan sotamies Schwartzmanin kohtaloksi, jonka kaatumispäiväksi on merkitty 8.3. Kotiin hän ei kuitenkaan päässyt palaamaan edes arkussa, vaan on yksi niistä kuudesta, joiden kohdalla tilastoihin on merkitty ”ruumis jäänyt kentälle tai tuhoutunut, siunattu kentälle jääneenä tai poissaolevana.”

Jo nuoresta pitäen kaikesta teknisestä kiinnostuneen **Abraham Sirovitschin** uravalinta ei yllättänyt ketään. Helsingin yliopistossa suoritettujen opintojen jälkeen hänestä tuli Elektroproduktliikkeen johtaja vain 21-vuotiaana. Uskollisena ja sanansa mittaisena miehenä hänelle uskottiin erilaisia luottamustehtäviä, jonka aika kului lisäksi urheilun (erityisesti pikajuoksun ja hiihdon) parissa.

Talvisotaan Valkoisessa Kaartissa varusmiespalveluksensa suorittanut sotamies Sirovitsch lähti Jalkaväkirykmentti 11:n eli Ässärykmentin riveissä. Kotiin jäi odottamaan Lilly-vaimo. Lokakuussa 1939 rykmentti keskitettiin Johanneksen alueelle osaksi 4. Divisioonan puolustusryhmitystä. II-pataljoonan tehtävänä oli puolustaa Kuolemanjärven lohkoa ja III-pataljoona, johon Sirovitsch kuului, oli divisioonan reservinä. Tässä tapauksessa lohkon hyttävä nimi todella oli enne: 2.3.1940 hän kaatui, vain 26-vuotiaana.

Abraham Sirovitsch

Rafael Skurnik

Rafael Skurnik kokeili Nya Svenska Samskolanin jälkeen siipiään ensin mainostoimistossa, mutta löysi sittemmin paikkansa kangasalan kauppamatkustajana. Hänen välitön luonteensa oli tässä epäilemättä eduksi – Skurnik kun oli niitä, jotka saivat ystäviä kuin itsestään. Varusmiespalveluksensa hän suoritti vuonna 1925, jatkaen seuraavana vuonna RUK:iin.

Talvisodassa korpraali Skurnik palveli Erillispataljoona 9:n II pataljoonassa ja osallistui sen riveissä Turkinsaaren taisteluihin Viipurinlahdella. 9.3. hän haavoittui ja kuoli Viipurin 11. sotasairaalassa 2 päivää myöhemmin.

Vasta parikymppisenä **Moses Smulowitzin** elämä oli vasta alussa ja elämänhalua pursuava helsinkiläinen suorastaan paloi halusta tarttua siihen. Hänen hyväntuulisuudellaan ja energisyydellään ei tuntunut olevan rajaa: mm. hiihdossa ja jalkapallossa ansioitunut nuorukainen paneutui opintoihinsakin ja ehti juuri ennen sodan syttymistä valmistua Helsingin teknillisestä opistosta.

Moses Smulowitz

Varusmiespalveluksensa Mosana tunnettu Smulowitz suoritti Tampereen rykmentissä, astellen sieltä ulos reservin korpraalina. Talvisotaan hän lähti Jalkaväkirykmentti 65:ssä, jonka riveissä hänet siirrettiin joulukuussa 1939 Kuhmon rintamalle. Maaliskuun 3. hän kaatui Löytövaaran luona hänen joukkueensa käydessä viivytystaistelua turvatakseen pääjoukkojen uudelleen järjestäytymisen.

Hirsch-Ber Stein

Kauppa-apulainen **Hirsch-Ber Stein** jos kuka oli *mensch*, kunnan ihminen. Huomion keskipisteenä Ljuban mies ja Leon isä ei viihtynyt – sen sijaan vaatimattomuudestaan muistettu Stein oli omissa elementissään muita mm. hyväntekeväisyysseurojen kautta auttaen. Merivoimissa asepalveluksensa vuonna 1921 suorittanut korpraali Stein oli talvisodan syttyessä ja Erillinen Pataljoona 18:aan liittyessään ”jo” 39.

9.1.1940 Lemetin rintamalla vaikeasti haavoittunut Stein siirrettiin hoitoon 17. sotasairaalaan Mikkelin lähelle, missä hänelle luovutettiin Vapaudenmitali. Vammat osoittautuivat miestä vahvemmiksi: 18.2. hän hävisi viimeisen taistelunsa.

